

ΤΑ ΝΕΑ

Η Ευρώπη απέναντι στον ιό

Ο βούλγαρος πολιτικός επιστήμονας αναλύει τις παραδοξότητες της COVID και τις αλλαγές που μπορεί να επιφέρει στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα

Visualization of coronavirus multiplying with a background of people at a train station concourse.

[Σιακαντάρης Γιώργος](#) 17 Οκτωβρίου 2020 | 05:00

Ο Βούλγαρος Ιβάν Κράστεφ, πρόεδρος του Κέντρου Στρατηγικών Μελετών στη Σόφια και εταίρος του Ινστιτούτου Ανθρωπιστικών Σπουδών στη Βιέννη, είναι ένας πολύ επιδραστικός πολιτικός επιστήμονας με διεθνή αναγνώριση. Κρατάμε εδώ στα χέρια μας ένα μικρό αλλά ιδιαίτερα πυκνό βιβλίο με αντικείμενο τις αλλαγές που αναμένονται από την επίδραση της COVID-19 στα πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά συστήματα της εποχής μας.

Η πανδημία ήταν κάτι προβλέψιμο, αλλά όταν συνέβη συνοδεύθηκε από τεράστιο σοκ. Ένα προβλέψιμο και ωστόσο αδιανόητο γεγονός. Ένας γκρίζος κύκνος, σύμφωνα με τη γλαφυρή περιγραφή του συγγραφέα. Ιστορικά οι μεγάλες επιδημίες

έχουν τις περισσότερες φορές περισσότερα θύματα απ' ό,τι οι πόλεμοι, αλλά αυτές μένουν στη μνήμη λιγότερο απ' όσο οι πόλεμοι. Αυτό συμβαίνει επειδή οι πόλεμοι συνδέονται με ηρωισμούς, ενώ οι πανδημίες δεν έχουν τίποτα απ' αυτό που ονομάζεται υπόσχεση ηρωικής νίκης. Κι όμως, ο Κράστεφ υποστηρίζει ότι αυτή τη φορά η νόσος COVID-19 θα αλλάξει τον κόσμο μας ριζικά. Αυτός θεωρεί ότι οι αλλαγές που θα επιφέρει η πανδημία είναι κάτι πολύ διαφορετικό απ' αυτές που προκύπτουν από την οικονομική κρίση, το Προσφυγικό και την τρομοκρατία. Ο εθνικισμός για παράδειγμα που προκύπτει απ' αυτήν είναι πολύ διαφορετικός από τους παλαιότερους εθνικισμούς. Είναι ο «εθνικισμός του μένουμε σπίτι». Ο συγγραφέας κάνει εδώ μια σημαντική παρατήρηση. Τα πρώτα στάδια της κρίσης του κορωνοϊού δεν αφορούσαν τις επικρίσεις των «γηγενών» κατά των ξένων αλλά την οργή όσων ζουν στην ύπαιθρο κατά των κατοίκων των πόλεων που «εισέβαλλαν» στον χώρο τους.

Δεν δίνει μονομερή απάντηση ούτε στο ερώτημα αν τα αυταρχικά καθεστώτα αντιμετωπίζουν καλύτερα την πανδημία απ' ό,τι οι δημοκρατίες. Κατά την άποψή του δεν είναι η φύση του πολιτικού συστήματος αλλά η πρότερη εμπειρία των κυβερνήσεων (Ταϊβάν, Σιγκαπούρη, Χονγκ Κόνγκ, Ν. Κορέα, με τον SARS), το επίπεδο κοινωνικής εμπιστοσύνης στις κυβερνήσεις και η δυναμική των κρατικών μηχανισμών πρόληψης και ελέγχου οι παράγοντες από τους οποίους εξαρτάται η επιτυχής ή όχι αντιμετώπιση της πανδημίας.

Το μείζον όμως πρόβλημα από την πανδημία δεν είναι να φέρει αυτή τους λαϊκιστές στην εξουσία, ούτε να επωφεληθεί απ' αυτήν το κινεζικό μοντέλο αυταρχικής διακυβέρνησης. Ο κίνδυνος είναι αυτή να μολύνει με τον ιό του φόβου τις κοινωνίες. «Ο κορωνοϊός απειλεί αυτό το ουσιώδες στοιχείο της δημοκρατικής πολιτικής: η δημοκρατία δεν μπορεί να λειτουργήσει αν οι άνθρωποι είναι υποχρεωμένοι να μένουν μέσα» (σ. 62). Κάθε ένας που παραβιάζει την πολιτική της «κοινωνικής απομάκρυνσης» γίνεται εμπόδιο στους κυβερνητικούς στόχους. Όταν όμως ο φόβος πάψει να είναι το κυρίαρχο συναίσθημα, τότε δίνει τη θέση του στον θυμό. Και τότε αρχίζουν τα δύσκολα. Ίσως έχουν δίκιο αυτοί που φοβούνται πως μετά την πανδημία υπάρχει κίνδυνος οι «πολιτικές επιτήρησης» να διατηρηθούν. Έτσι αν και οι πολιτικές της «κατάστασης εξαίρεσης» μπορούν να εφαρμόζονται όσο ο στόχος είναι η διατήρηση της δημοκρατίας, αν στόχος είναι η αυτοπροστασία της, τίποτα δεν αποκλείει, αν ο κίνδυνος περάσει, οι πολιτικές να παραμείνουν.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση

Ο Κράστεφ βλέπει τους κινδύνους για την αποπαγκοσμιοποίηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, την οποία χαρακτηρίζει νόθο τέκνο της παγκοσμιοποίησης, αλλά ταυτοχρόνως τονίζει ότι ίσως ακριβώς αυτή η απειλή δημιουργήσει στην Ευρώπη αντίρροπες δυνάμεις που θα επιφέρουν την περαιτέρω ενίσχυση των θεσμών ενοποίησής της. Έτσι το βιβλίο κλείνει με την παράθεση επτά «παράδοξων». Το πρώτο αφορά το ότι η πανδημία εμπεριέχει τον κίνδυνο τόσο της αποπαγκοσμιοποίησης όσο και της εμβάθυνσής της. Το δεύτερο στενά συνδεδεμένο με το πρώτο είναι ότι αυτή η αποπαγκοσμιοποίηση έφερε στην επιφάνεια και την ανάγκη αλληλοσύνδεσης για την υπέρβαση της κρίσης. Το τρίτο αφορά πως ενώ από τη μια ο ιός έφερε την ανάγκη της εθνικής ενότητας και της ταύτισης με τις εθνικές κυβερνήσεις, όταν παρέλθει ο κίνδυνος μπορούν να προκύψουν φαινόμενα έντονης αμφισβήτησης των εθνικών κυβερνήσεων. Το τέταρτο είναι ότι αυτή έθεσε σε

αναστολή τη δημοκρατία αλλά και περιόρισε τις διαθέσεις των πολιτών προς αυταρχικές λύσεις. Το πέμπτο αφορά το ότι αν και η ΕΕ αρχικά αδράνησε στη συνέχεια της δόθηκαν ευκαιρίες να εμβαθύνει τους θεσμούς ενοποίησής της. Το έκτο αφορά το ότι ο ιός κτύπησε καμπανάκι ώστε η κρίση να μην αντιμετωπιστεί σπασμωδικά όπως η τρομοκρατία, η οικονομική κρίση και το Προσφυγικό. Και τέλος η ΕΕ έπρεπε να κλείσει για να αρχίσει να καταλαβαίνει πόσο μεγάλη σημασία έχουν οι «ανοικτές κοινωνίες».

Αυτές τις αλλαγές παρακολουθούμε εδώ, όχι όμως με τη γραφή ενός προφήτη, αλλά με τη γραφή ενός επιστήμονα που είναι προσεκτικός σε κάθε του βήμα και σε κάθε γενίκευση, παρόλο που σε κάποια σημεία φαίνεται να παρουσιάζει τις επερχόμενες αλλαγές ως αναπόφευκτες και όχι ως αποτέλεσμα συσχετισμού δυνάμεων και βουλήσεων, όπως κατά τη γνώμη μου είναι το ορθό. Αν και για παράδειγμα εκεί που φαίνεται να διαβλέπει το τέλος της παγκοσμιοποίησης, εκεί και αναζητεί αντίρροπους σε αυτό παράγοντες και τάσεις. Επίσης είναι αμφιλεγόμενο το συμπέρασμά του ότι οι κυβερνήσεις εφαρμόζουν έκτακτα μέτρα, αλλά ταυτοχρόνως προσδοκούν ότι με το τέλος της κρίσης τα πράγματα θα επανέλθουν όπου βρίσκονταν πριν από την πανδημία. Δεν είναι καθόλου δεδομένο ότι όλες οι δημοκρατικές κυβερνήσεις προσδοκούν κάτι τέτοιο. Αλλά ακόμα και αυτές που το προσδοκούν, κινδυνεύουν να υποχωρήσουν στον δελεασμό μιας μονιμοποίησης του βιοπολιτικού παραδείγματος που ανέδειξε ο έλεγχος της πανδημίας. Σε κανένα σημείο όμως δεν επιτρέπει στην ανάλυσή του να υποπέσει στο σφάλμα της μονομερούς ανάγνωσης. Μια πολύ ενδιαφέρουσα εισαγωγή για το Quo Vadis, Ευρώπη.

Ιβαν Κράστεφ
Ηρθε το αύριο Ή ακόμα;
Μτφ.: Γιώργος Καράμπελας
Παπαδόπουλος,
2020, σελ. 93
Τιμή 12 ευρώ